

Paár Ádám

Mit adhat a sport egy politikusnak?

A sport és a politika, gazdaság, propaganda kapcsolatát, összefüggéseit számos politológiai tanulmány elemezte. A sportfilm műfajáról is viszonylag sok elemzés született. Ám kevesebbet írtak a sportfilm hatásáról egy közösségre, illetve egyes személyekre. Tézisünk szerint egy-egy politikus személyiségére olykor döntő befolyást gyakorolnak a filmélmények. A filmek megerősítik a közéleti szereplőket azokban az értékekben, amelyeket vallanak társadalomról, családról, politikáról. Nem lehet véletlen, hogy az 1980-as évek két neokonzervatív ikonja, Ronald Reagan és Margaret Thatcher egyaránt egy olyan filmet tartott kedvencének, amely a küzdőszellemet, a kitartást, a saját elvekbe vetett fanatizmust, illetve a kisembernek a megcsontosodott elit fölötti győzelmét hirdette.

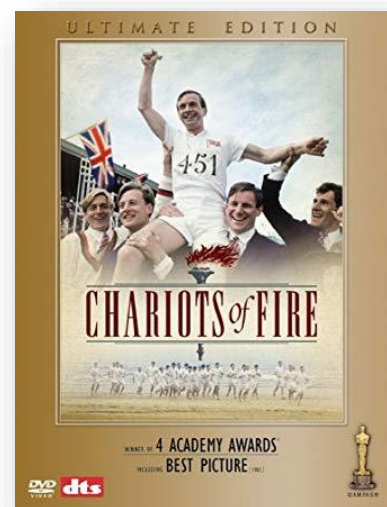
A Hugh Hudson által 1981-ben rendezett [Tűzszekerek](#) című film négy Oscar-díjat zsebelt be (többek között a legjobb filmnek és a [legjobb filmzenének](#) járó díjat). Az alkotást Margaret Thatcher és Ronald Reagan is kedvenc filmjének nevezte – nem ok nélkül. Thatcher és Reagan nem voltak az elit tagjai, nagyon is mélyről érkeztek. Kívülállók voltak saját pártjukban, hiszen Thatcher egy kisvárosi boltos és methodista prédikátor lánya, Reagan pedig egy ír munkásosztálybeli család sarja volt, és ráadásul köztudott volt, hogy fiatalkorában a Demokrata Pártra szavazott (ami nem csoda, tekintve, hogy Reagan családját a New Deal mentette meg az éhezéstől). Aki ismeri az angol és amerikai történelmet, tudja, hogy methodistának lenni Angliában, írnek lenni az Egyesült Államokban hosszú időn keresztül egyet jelentett a társadalmi és vallási peremhelyezettel, az úri társaságokból való kirekesztettséggel. Ugyanakkor a többségi társadalom irigyelte is azokat az értékeket, amelyeket e kisebbségek jellemző vonásainak tulajdonított: a szorgalmat, a kitartást, a kemény munka iránti

megbecsülést, az állhatatosságot, a küzdőszellemet. Reagan és Thatcher ezeket az otthon megtapasztalt értékeket és viselkedési normákat kívánták politikai programmá emelni.

A kívülálló jelleg azonban óriási felhajtóerőt jelentett számukra, hogy bizonyítsanak a pártjaikat domináló elitekkel szemben. Outsider-ként nem kellett tekintettel lenniük (és nem is voltak tekintettel) az orrukat fintorgató, zárt kaszt tagjaiként viselkedő pártvezetők évtizedes értékeire, meg a politikai versenytársakkal kötött kis kompromisszumok politikájára. Az alulról jöttek haragjával és bizonyítási kényszerével üzentek hadat a beágyazott pártelitnek. Valami hasonló bizonyítási vágy hajtja a Tűzszekerek két hőst, Thatcher és Reagan példaképeit, csak éppen nem a politika vagy a vezetés, hanem a futás területén.

A történet két kiváló, valóban élt futó sorsán keresztül ábrázolta a sport, az egyéni motivációk és a politika összefonódását. A film főszereplője [Eric Liddell](#) és [Harold Abrahams](#). A brit társadalom különböző rétegeből származnak: a Kínában nevelkedett Liddell, ahogyan szülei, skót presbiteriánus misszionárius volt, Harold Abrahams pedig egy jómódú, Litvániából bevándorolt zsidó család gyermeke. Mindketten megszállottjai a futásnak, olyannyira, hogy elindulnak az 1924-es párizsi olimpián, és mindketten éremmel térnek haza: Abrahams 100, Liddell 400 méteres síkfutásban nyer aranyat.

Az egyéni motivációk eltérőek, bár valahol a mélyben tükörképei egymásnak: Liddell Isten dicsőségéért küzd, Abrahams pedig azt akarja bizonyítani, hogy éppolyan jó angol, mint cambridge-i iskolatársai, akik a legjobb brit családokból származnak. Vagyis mindketten „valamiért” versenyeznek, mindketten jobbak akarnak lenni – csak Liddell önmagának, Abrahams pedig a külvilágnak akar bizonyítani. Ebből fakad

jellemük különbözősége: Liddell belenyugvással fogadja a társadalom akaratát (kivéve egyszer, amikor hívő emberként visszautasította a vasárnapi futást), míg Abrahamst igazából a siker sem nyugtatja meg.

A vallásos szál átszövi a filmet, maga a cím is egy ószövetségi történetre, Élijáhu/III. és próféta tüzes szekéren történő égbe szállására utal. Liddell többször beszél prédikációjában a hit erejéről, és egyik beszédében a Szent Páltól vett fordulattal („*a pályát megfutottam*”) fejezte ki, hogy minden embernek kötelessége befutnia a pályát, amelyet az Úr a számára rendelt. Ez is elnyerte a mélyen vallásos Reagan és Thatcher tetszését.

Liddell és Abrahams egyaránt szembekerülnek a társadalom begyöpösödött értékeivel. Abrahams azzal váltja ki professzorai ellenszenvét, hogy, fittyet hányva a sporthagyományoknak, profi edzővel készíteti fel magát az olimpiára. A tanárai ezt angol úriemberhez méltatlannak tekintik, hiszen a korban nem illett úriembernek profi sportedzőt alkalmazni. A professzionális, azaz foglalkozásként űzött sport ugyanis szemben állt azzal a társadalmi felfogással, hogy úriember hobbiból, saját örömeire fut (úszik, lő, vív, lovagol, gerelyt hajít stb.), egyrészt a középkori lovagi eszményeket képviselve, másrészt felkészülve a gyarmatosító tiszti szerepre. Egyszóval: a profi, megélhetésből űzött sportot az úri körökben alantasnak, közönségesnek tartották. Abrahams azonban annyira vágyik a győzelemre, pontosabban a bizonyításra, hogy kész magára haragítani a tanárait.

A film több metszetben mutatja be a társadalmi, politikai ellentéteket. Egyrészt ott van a profi sport és amatőrizmus ellentéte (ahol az amatőrizmus csak az úriember-imázs álcája), másrészt a társadalmi különbség (amelyet a zsidó Abrahams és keresztény tanárai vitája jelenít meg), illetve a személyes vallási meggyőződés és a nemzeti érdekként ábrázolt presztízsszemélyt összeütközése (Liddell és az angol olimpiai bizottság, illetve a walesi herceg vitájában). Így a film pontos tükörképét adja az 1920-

as évek Angliájának, amelyben az úriemberség határozta meg az egyén helyét, de a kisebbségek tagjai előtt sokszor zárva maradtak a jobb társaságok és klubok.

Az alulról jött, republikánus nagyágyúk és tory arisztokraták világában idegennek ható munkásosztálybeli Reagan és szatócs Thatcher számára a két futó eredménye a saját otthoni normáik hitelességét tükrözték vissza. Nem elfogadni kell a világot, hanem a saját elvekhez igazítani. Ha az ember hisz az elveiben, nincs az erő, amely legyőzhetné. A két politikus ugyanúgy fittyet hánytak a párton belüli normáknak, mint példaképeik, és ezzel hozzájárultak Amerika és Anglia átfarmálásához. Hogy milyen módon és eredménnyel, azt nem ennek az elemzésnek a dolga eldönteni. Kívánatos lenne hasonló módon elemezni a filmek hatását magyar politikusokra is, már amennyiben volt ilyen hatás!